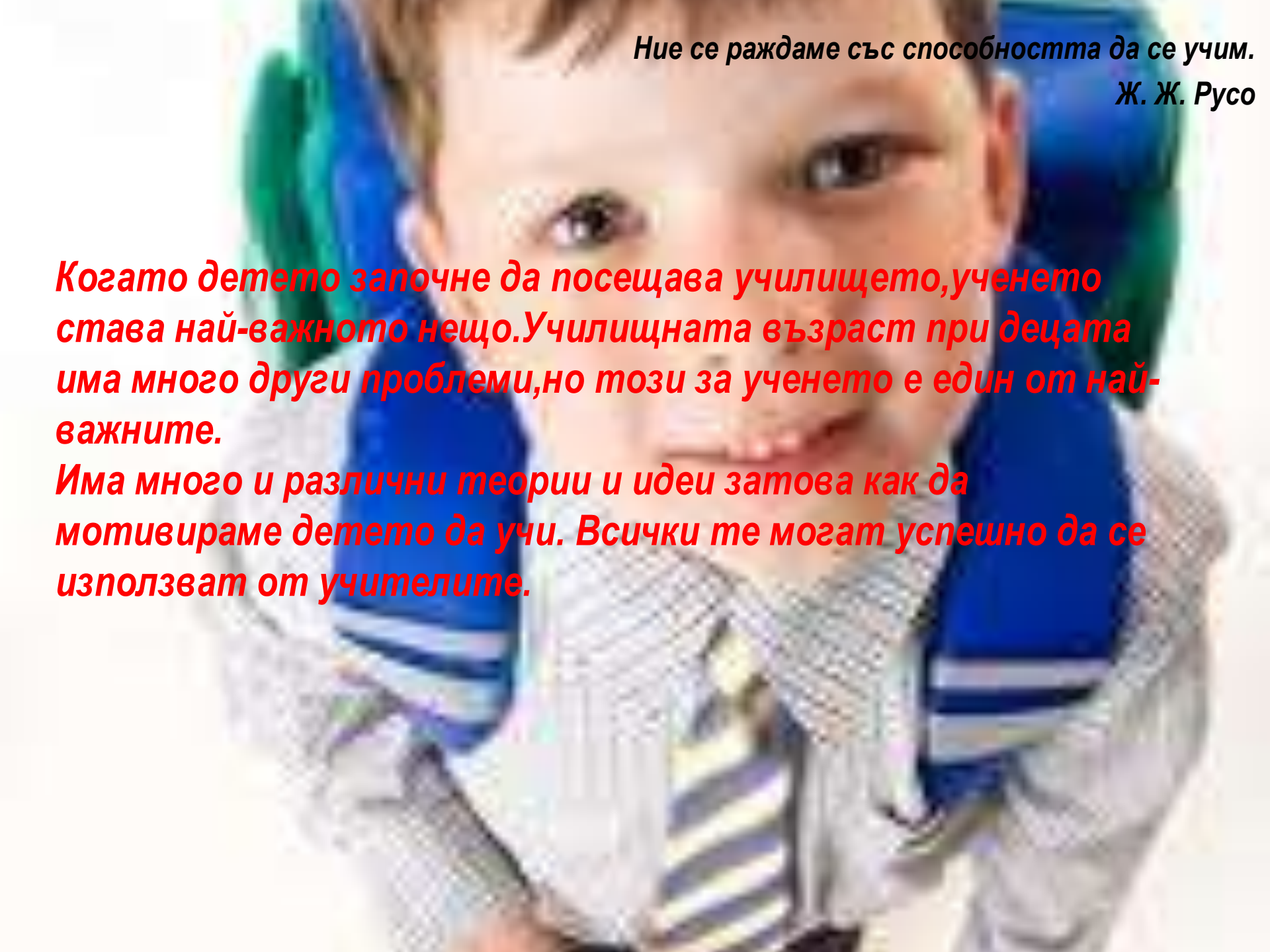

Детето и ученето

Ние се раждаме със способността да се учим.
Ж. Ж. Русо

Когато детето започне да посещава училището,ученето става най-важното нещо.Училищната възраст при децата има много други проблеми,но този за ученето е един от най-важните.

Има много и различни теории и идеи затова как да мотивираме детето да учи. Всички те могат успешно да се използват от учителите.

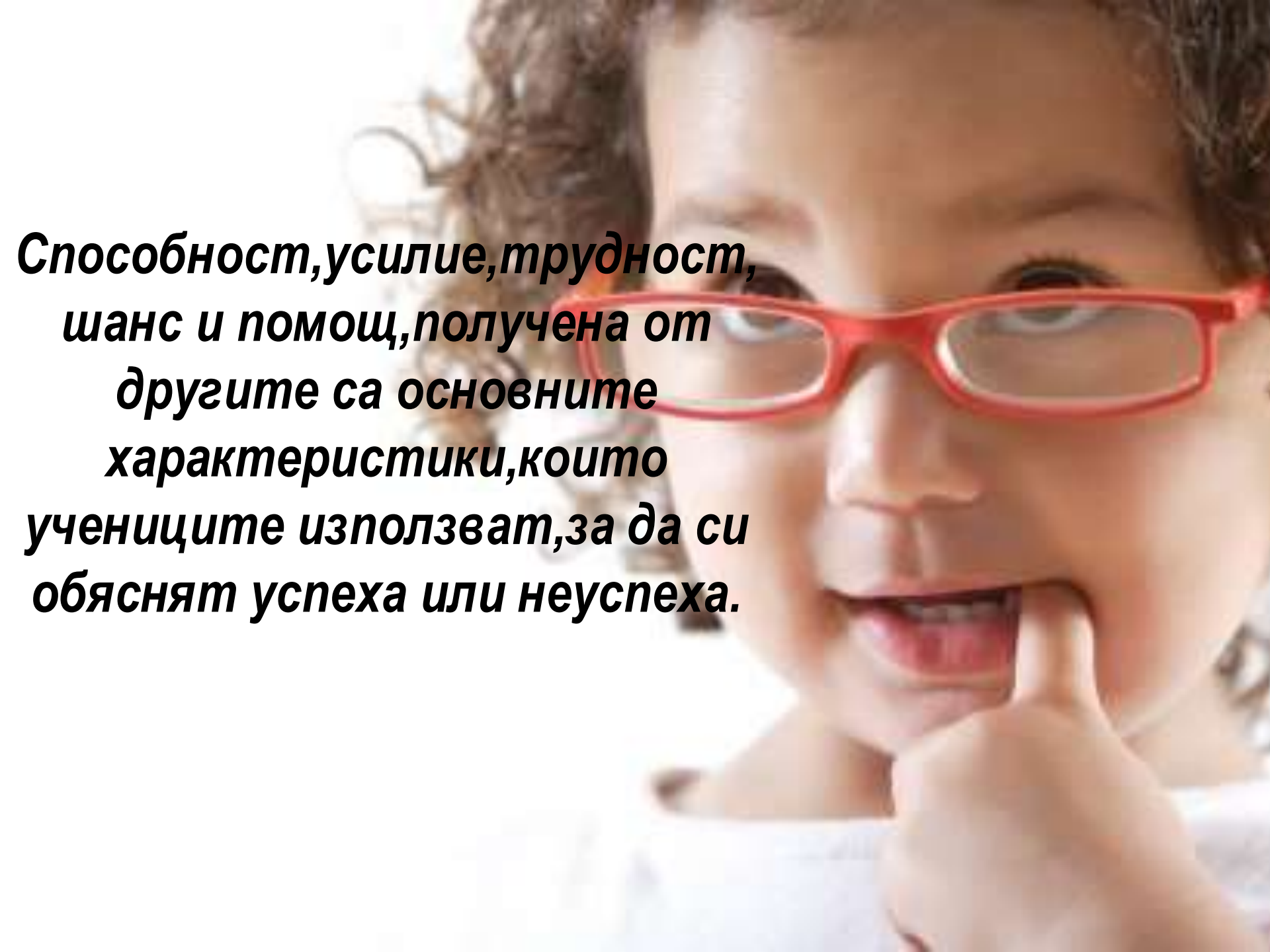
Теория на атрибуцията

Представената теория на атрибуцията от Б. Уайнър (1972), обяснява мотивацията чрез причините, които ученикът използва, за да осмисли успеха или неуспеха на дадено поведение. Според тази теория ученикът ще се опита да намери отговор на няколко въпроса:

1. Каква е причината за моя успех?
2. Каква е причината за моя неуспех?
3. На какво се дължи моят успех или неуспех?

Откриването на тези причини се извършва с помощта на съзнанието.

Всеки ученик е мотивиран да разбере своето поведение и да намери някакво логично обяснение. Без тази мотивация за себеразбиране той би действал, без да се замисли.

**Способност, усилие, трудност,
шанс и помощ, получена от
другите са основните
характеристики, които
учениците използват, за да си
обяснят успеха или неуспеха.**

Процеса на атрибуцията, представен в модела на Б. Уайнър, има следната последователност:

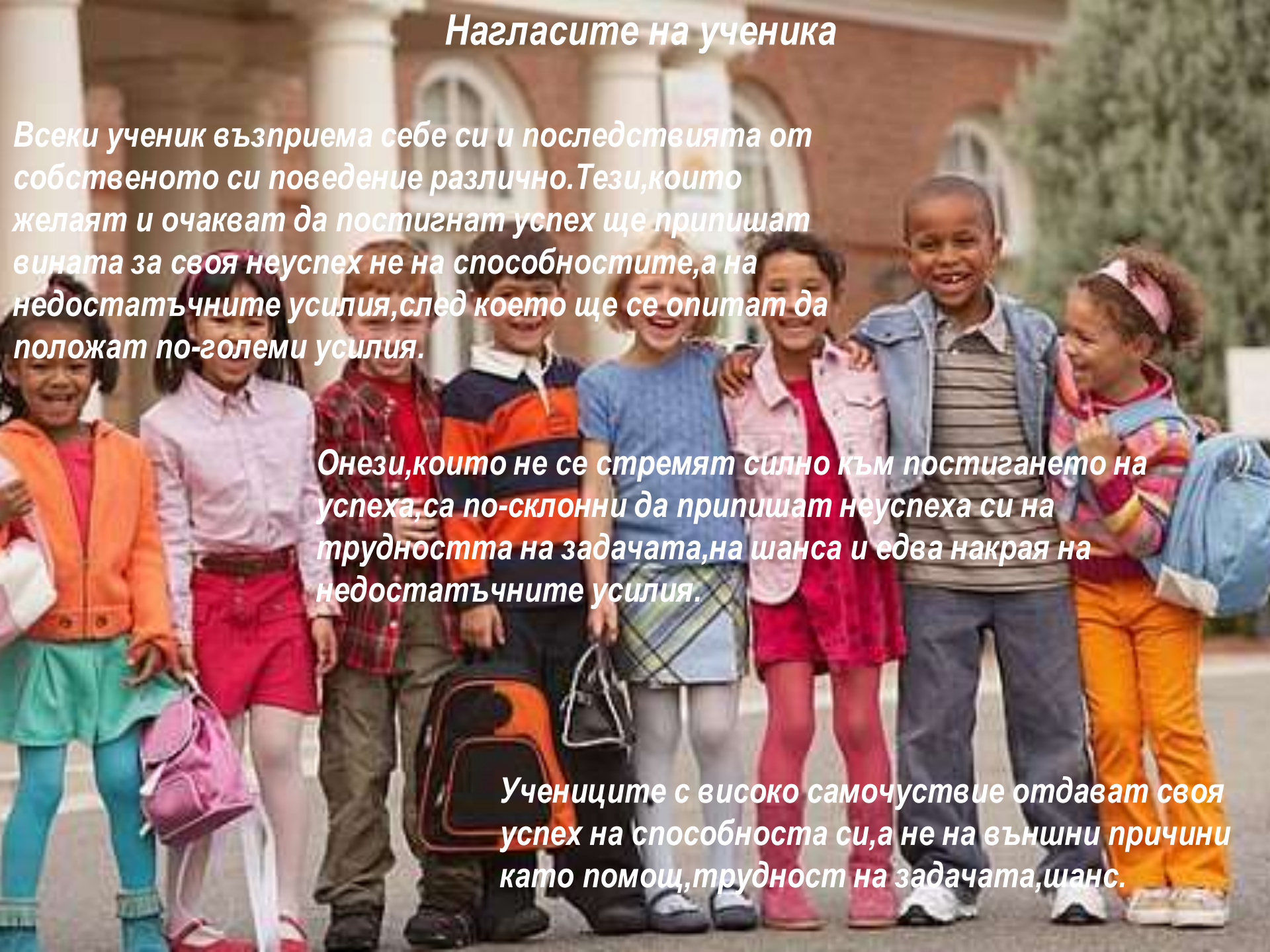
- определяне на относителния успех или неуспех от конкретно действие;**
- определяне на емоционалните последици: радост, гордост от успеха и разочарование, гняв, потиснатост от неуспеха или някакви други преживявания;**
- търсене на обяснения върху минали опитности;**
- използване на тези съждения за обясняване на сегашните резултати от действията, откриване на атрибуцията, обясняваща предстоящия успех или неуспех;**
- оценяване на избраната за обяснение атрибуция на относителния резултат в пространството на собствените възможности и способности;**
- определяне на преживяването, конкретното чувство за случилото се;**
- изграждане на очаквания за бъдещето, за това, което може да се случи;**
- избор на ответно поведение и осъществяване;**

Нагласите на ученика

Всеки ученик възприема себе си и последствията от собственото си поведение различно. Тези, които желаят и очакват да постигнат успех ще припишат вината за своя неуспех не на способностите, а на недостатъчните усилия, след което ще се опитат да положат по-големи усилия.

Онези, които не се стремят силно към постигането на успеха, са по-склонни да припишат неуспеха си на трудността на задачата, на шанса и едва накрая на недостатъчните усилия.

Учениците с високо самочувствие отдават своя успех на способността си, а не на външни причини като помощ, трудност на задачата, шанс.

Свойства на причинните заклучения

Определянето на причините за успеха или неуспеха е предпоставка и за определянето на последиците от това заключение. Приписването на определени причини ще има различно влияние върху поведението на ученика.

Б.Уайнър разглежда причинните атрибуции чрез:

- локализация на причинността
- устойчивостта
- възможността за контролиране.

Това помага да се разбере кое кара учениците да реагират различно на различните причинни атрибуции.

Локализация на причинността

Тя разкрива генезиса и локализацията на приписваната причина и може да бъде интернална (вътрешна) или екстернална (външна) причина.

Интерналните причини са способностите, усилието, настроението, характерът, физическото състояние.

Екстернални са трудностите на задачата, шансът, получената помощ.

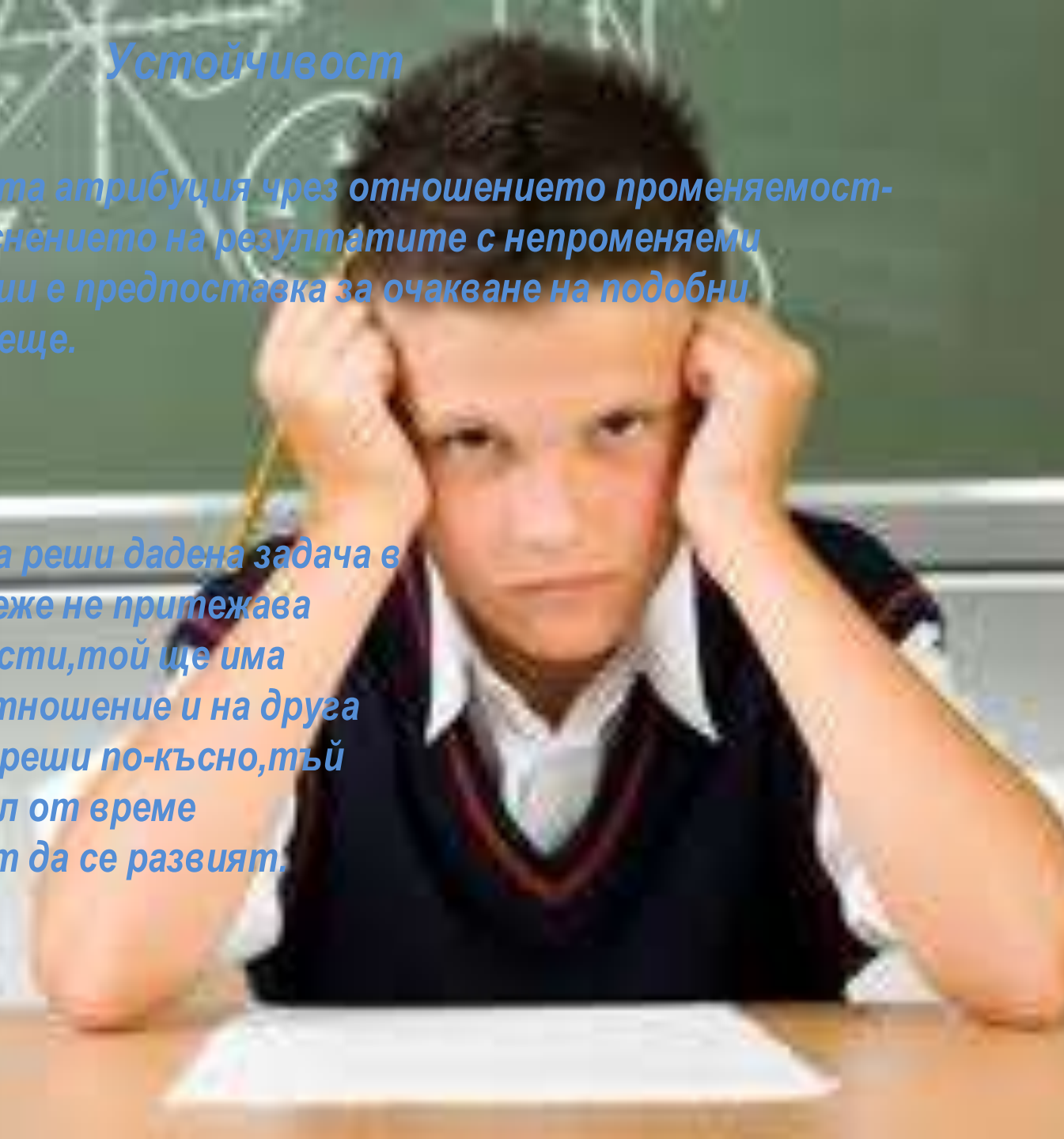
Обяснението на успеха с интернални причини допринася за самочувствието, докато обясненията, основани на екстернални причини, нямат подобен ефект

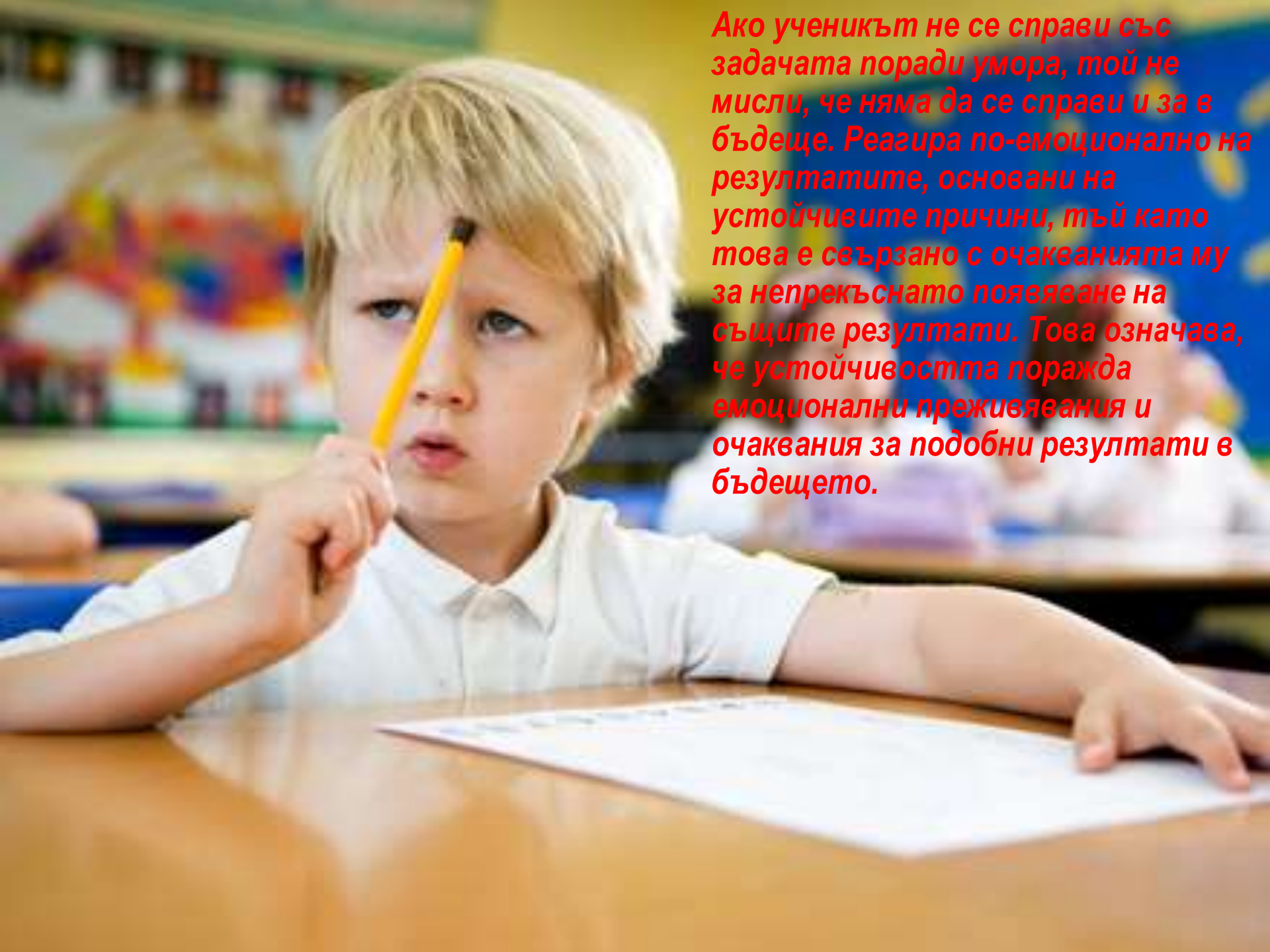

Устойчивост

Тя разкрива причинната атрибуция чрез отношението променяемост-непроменяемост. Обяснението на резултатите с непроменяеми (устойчиви) атрибуции е предпоставка за очакване на подобни резултати и за в бъдеще.

Ако ученикът не успее да реши дадена задача в настоящия момент, понеже не притежава необходимите способности, той ще има подобно очакване и по отношение и на друга задача, която трябва да реши по-късно, тъй като за кратък интервал от време способностите не могат да се развият.

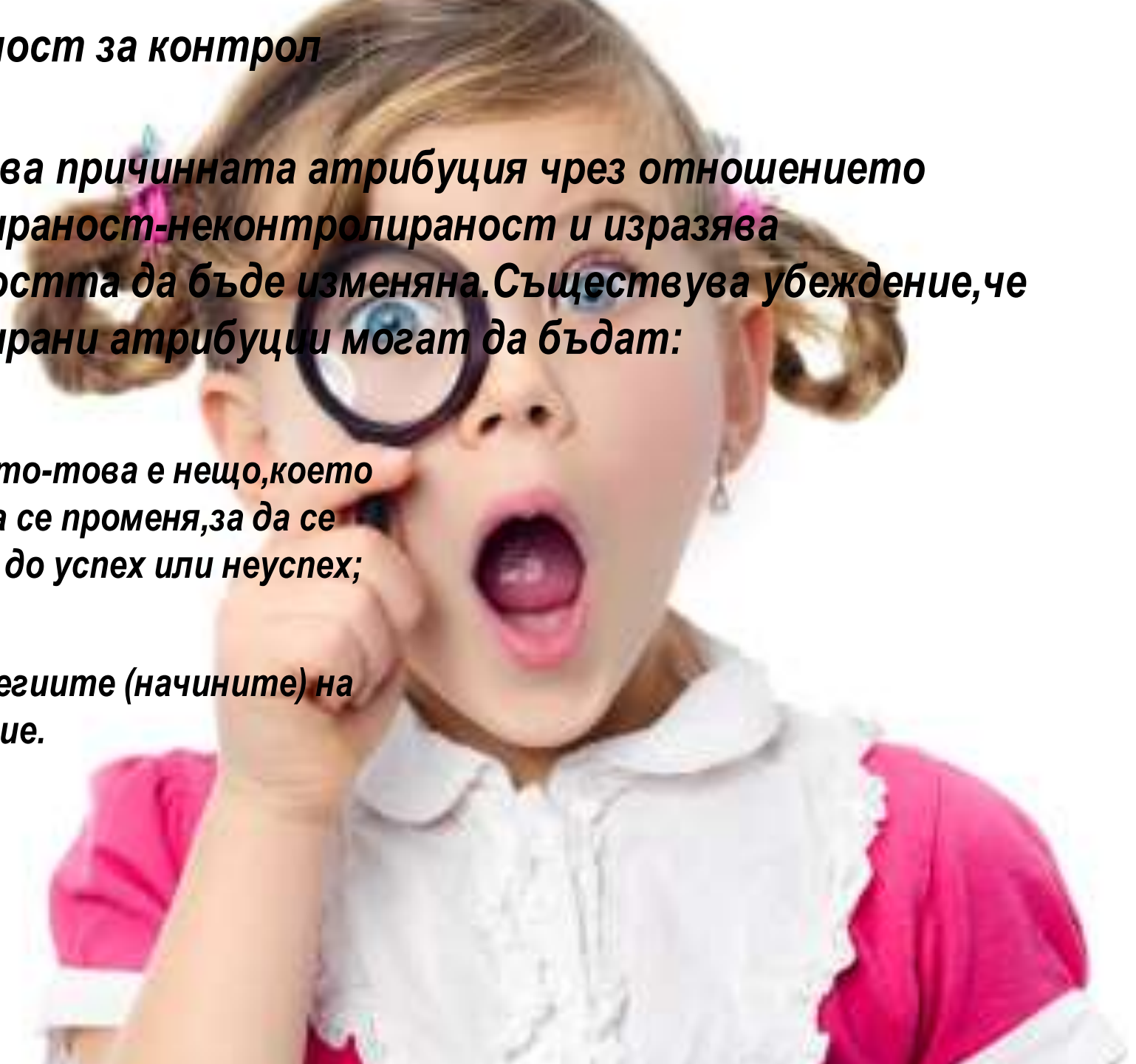

Ако ученикът не се справи със задачата поради умора, той не мисли, че няма да се справи и за в бъдеще. Реагира по-емоционално на резултатите, основани на устойчивите причини, тъй като това е свързано с очакванията му за непрекъснато появяване на същите резултати. Това означава, че устойчивостта поражда емоционални преживявания и очаквания за подобни резултати в бъдещето.

Възможност за контрол

Тя разкрива причинната атрибуция чрез отношението контролираност-неконтролираност и изразява възможността да бъде изменяна. Съществува убеждение, че контролирани атрибуции могат да бъдат:

- **Усилието-това е нещо,което може да се променя,за да се стигне до успех или неуспех;**
- **Стратегиите (начините) на действие.**

Значение на емоциите

Атрибуционен модел:

Възприемана
причина

Емоционална
реакция

Бъдещо
очакване

Последващо
поведение

Собствените и чуждите емоционални реакции влияят непосредствено върху очакванията и поведението.

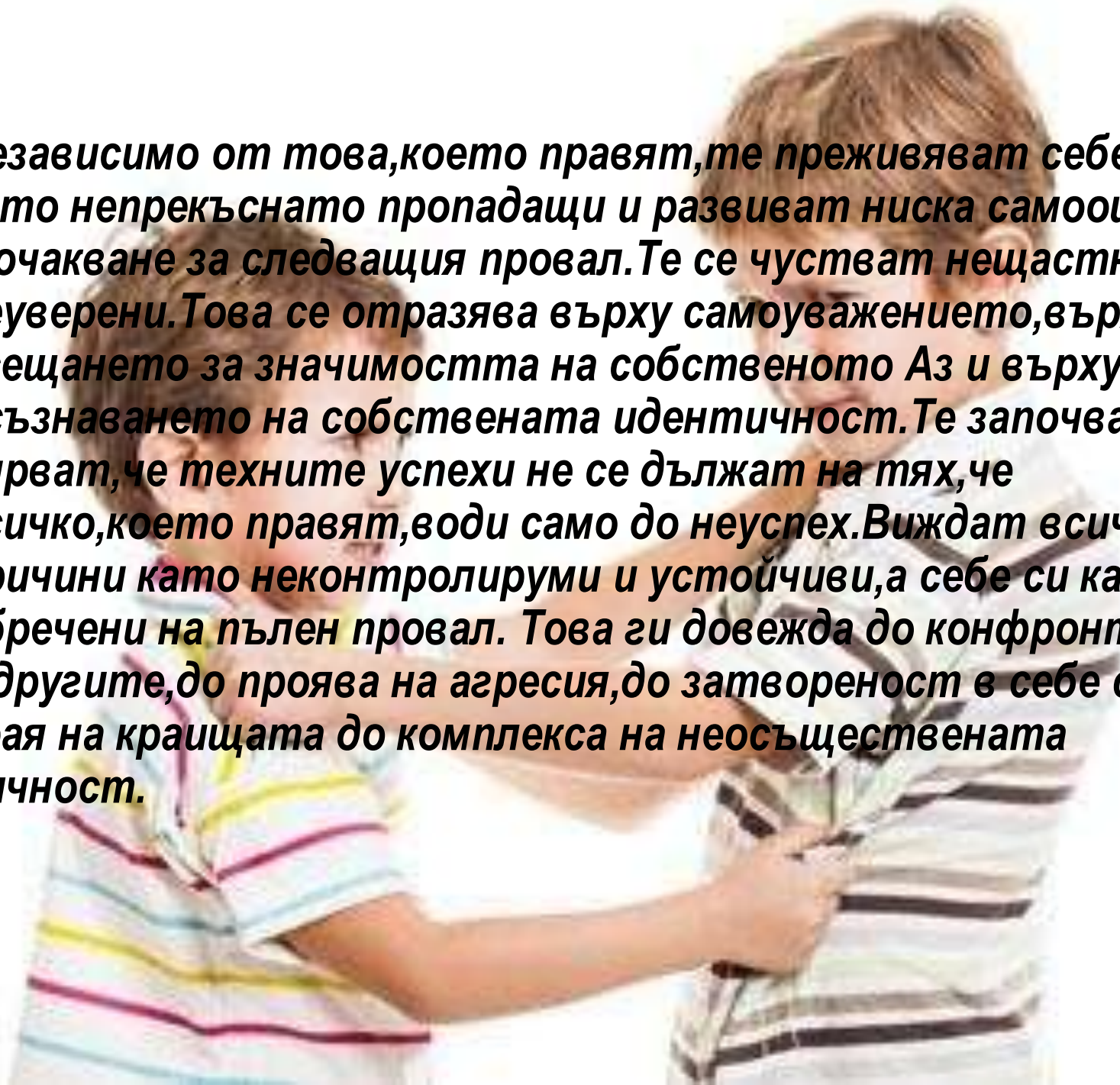
Тези реакции показват не само чувствата такива, каквито са за мен, но и показват как би трябвало да се чувстват другите, какви да бъдат техните очаквания и действия.

Учител, който съжалява даден ученик, може да му каже, че не е много способен или умен. Изразеният гняв или недоволство към него ще му покажат, че не е положил достатъчно усилия. Изразяването дори на съчувствие може да накара ученика да не се почувства добре. С това учителят ще му покаже, че той не е в състояние да направи нищо сам.

Причини за постоянен успех или неуспех

Сравнете един ученик, който постоянно успява, с друг, който постоянно пропада. Успехът при този ученик се приписва на способностите - една интернална и устойчива причина. Случайният или неочакван неуспех се приписва на екстернални и неустойчиви причини, например трудна задача. Това поддържа увереността, самотнението и резултатът е един непрекъснат успех. Нещо повече, когато задачите станат по-трудни, този, който успява да ги реши, ще бъде склонен да влага повече усилия, основавайки се на разбирането, че между вложеното усилие и вероятния успех има непосредствена връзка.

Независимо от това,което правят,те преживяват себе си като непрекъснато пропадащи и развиват ниска самооценка и очакване за следващия провал.Те се чувстват нещастни и неуверени.Това се отразява върху самоуважението,върху усещането за значимостта на собственото Аз и върху осъзнаването на собствената идентичност.Те започват да вярват,че техните успехи не се дължат на тях,че всичко,което правят,води само до неуспех.Виждат всички причини като неконтролируми и устойчиви,а себе си като обречени на пълен провал. Това ги довежда до конфронтация с другите,до проява на агресия,до затвореност в себе си и в края на краищата до комплекса на неосъществената личност.

Неуспех и себевъзпрепятстване

**Опитът да се избяга от
неуспеха, както и стремежа да
се запази себеуважението
могат да подтикнат детето
към себевъзпрепятстващи
поведения.**

**Себевъзпрепятстването може да се изрази в
различни форми: действия, създаващи
препятствия, или твърдения, обозначаващи
препятствия, за които се приема, че не могат да
бъдат контролирани, тревожност, срам....Зад
всички тези действия и изказвания се открива
стремежът на Аза да избегне обясненията за
неуспехите с вътрешни причини.**

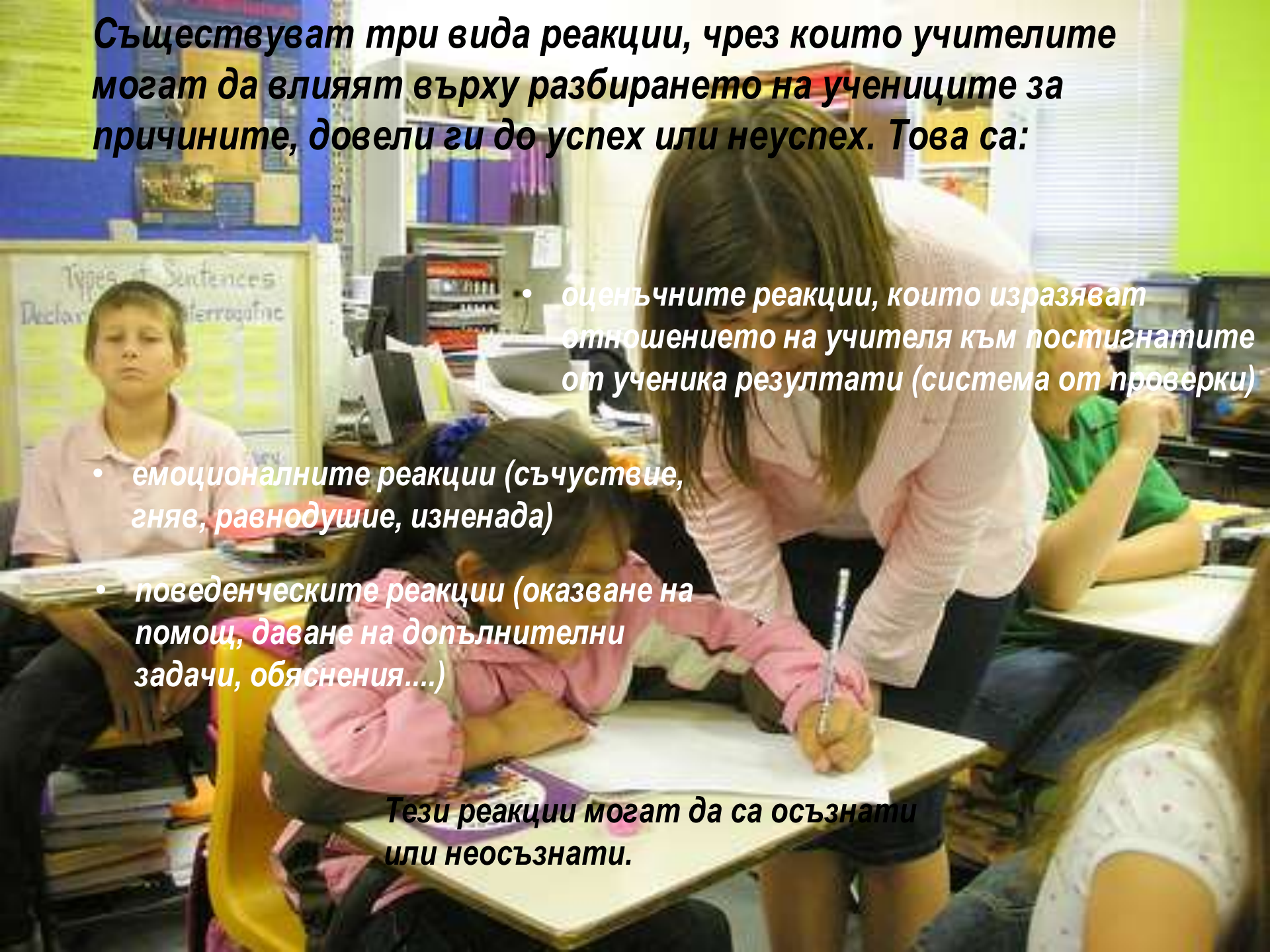

Как се държат учениците с научена безпомощност?

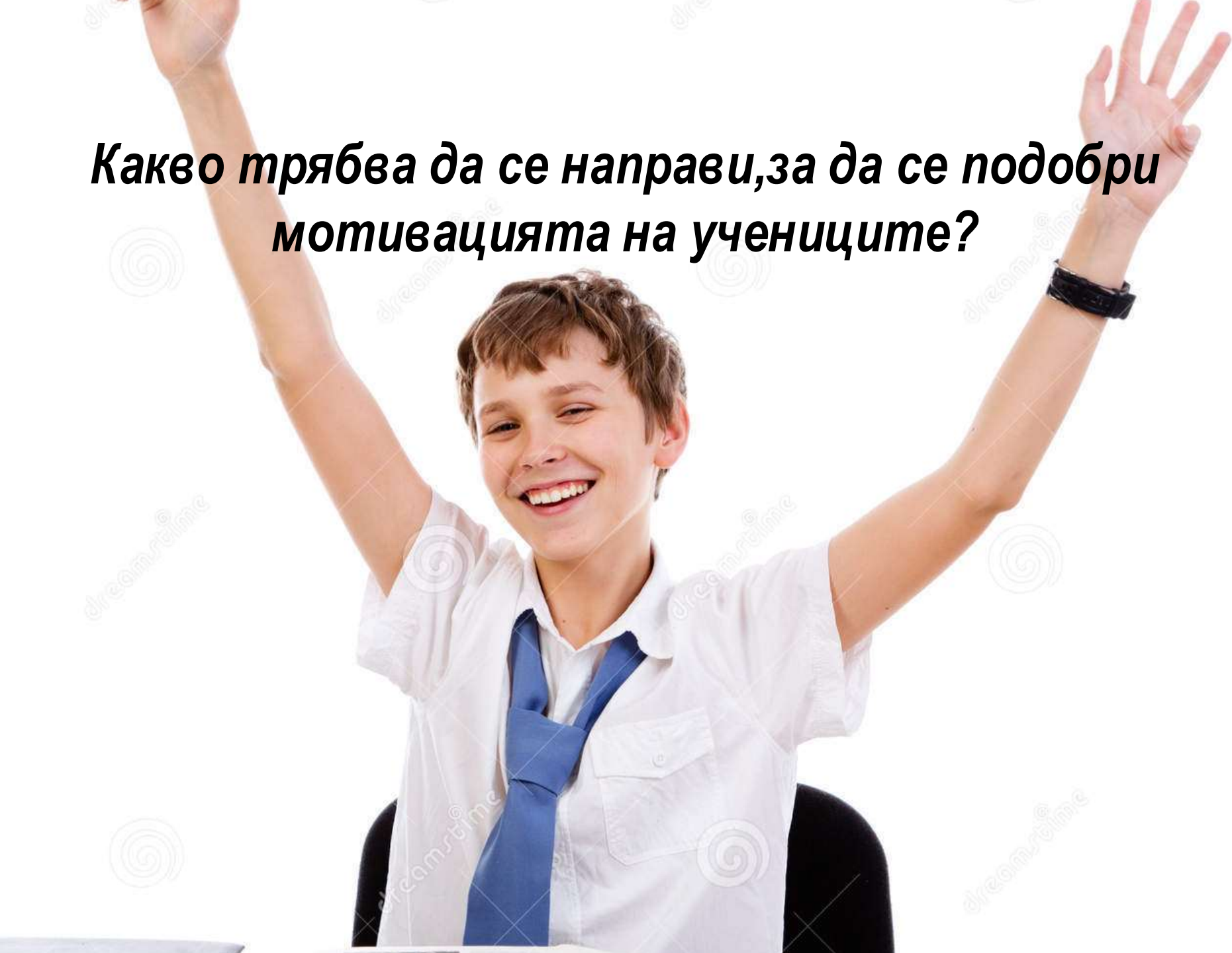
Съществуват три вида реакции, чрез които учителите могат да влияят върху разбирането на учениците за причините, довели ги до успех или неуспех. Това са:

- **оценъчните реакции, които изразяват отношението на учителя към постигнатите от ученика резултати (система от проверки)**
- **емоционалните реакции (съчувствие, гняв, равнодушие, изненада)**
- **поведенческите реакции (оказване на помощ, даване на допълнителни задачи, обяснения....)**

Тези реакции могат да са осъзнати или неосъзнати.

**Какво трябва да се направи, за да се подобри
мотивацията на учениците?**

Мотивация за постижение

Теорията на Дейвид Макклелънд (1985) показва, че за решаването на различни задачи особено място заема мотивацията за постижение. Стремекът към успех е мотив с особена важност.

Той вярва, че освен учениците с високи мотивации за постижение има и такива с високи мотивации за избягване на неуспеха. Според неговата теория учениците с мотивация за успех ще бъдат склонни да избират задачи със средна трудност, докато тези, които се стремят да избегнат неуспеха, ще избират или много лесни задачи, осигуряващи им успех, или много трудни, при които провалът им е очакван и води до снемане на отговорността.

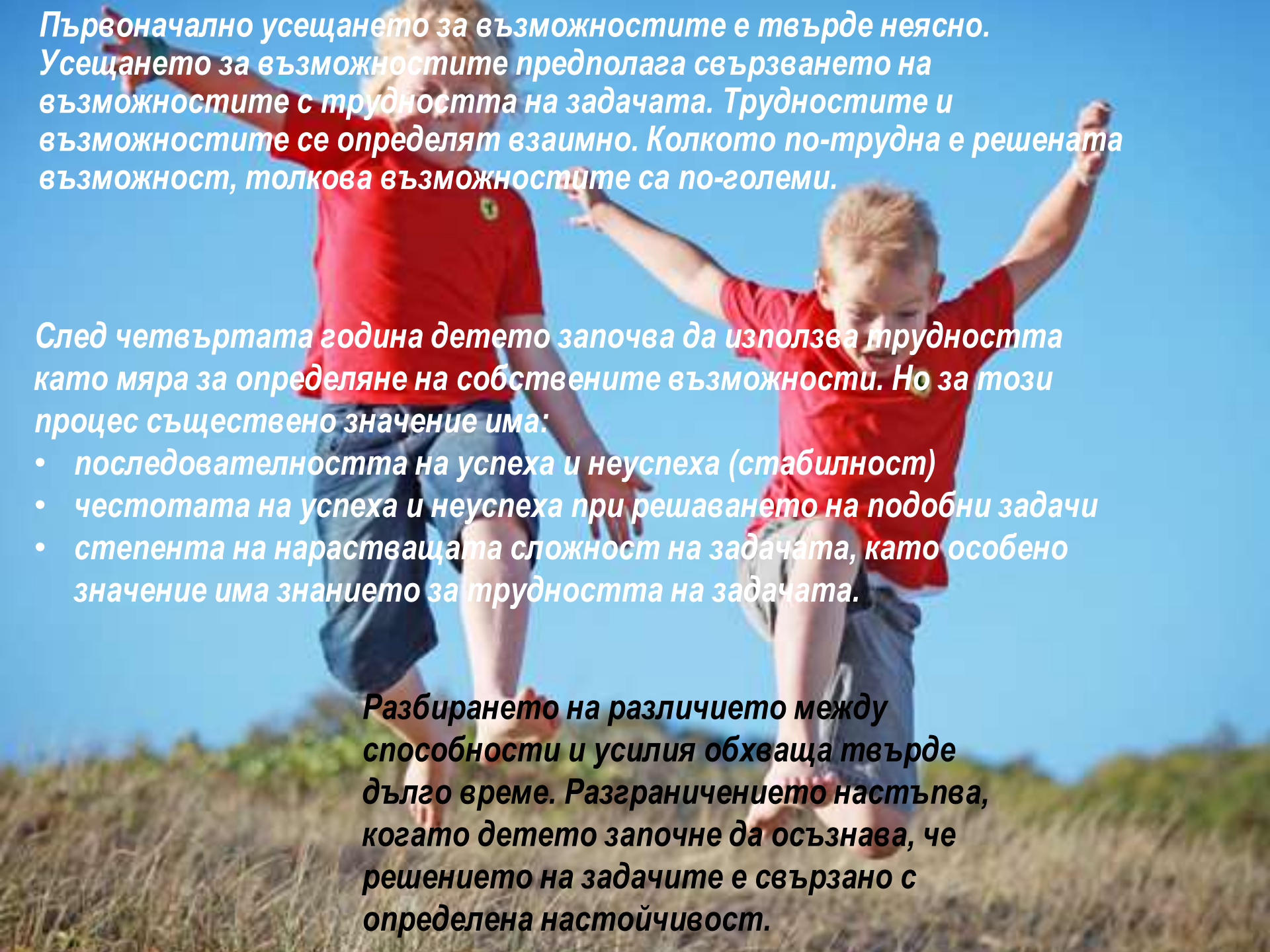
Според Д.Макклелънд мотивацията за постижение може да се развие, като се използват следните принципи:

- **избор на задача със средно равнище и трудност**
- **поемане на отговорност за собствените резултати**
- **представяне на информацията за всичко, свързано със задачата и резултатите, които ще последват за решението.**

Как преживява детето собствените успехи и неуспехи?

Хайнц Хекхаузен (1986) показва, че отношението към собствения успех и неуспех се оформя постепенно и е свързано с последователното разграничаване на трудности и възможности, както и на способностите и усилията като съставлящи съдържанието на възможностите.

В началото детето преживява резултата от собствената дейност, без да свързва този резултат със самооценката. То може да изпитва удивление от успеха или неуспеха, но само като ефект. Като цяло отношението е свързано с ефекта от дейността, а не със самооценъчните реакции.

Two young boys are captured in a moment of pure joy, jumping high into the air in a grassy field. They are both wearing bright red t-shirts and dark shorts. The boy in the foreground is slightly ahead, his arms and legs spread wide in a 'V' shape, while the boy behind him follows a similar motion. The background is a clear, vibrant blue sky, and the foreground shows dry, golden-brown grass. The overall mood is one of freedom and happiness.

Първоначално усещането за възможностите е твърде неясно. Усещането за възможностите предполага свързването на възможностите с трудността на задачата. Трудностите и възможностите се определят взаимно. Колкото по-трудна е решената възможност, толкова възможностите са по-големи.

След четвъртата година детето започва да използва трудността като мяра за определяне на собствените възможности. Но за този процес съществено значение има:

- последователността на успеха и неуспеха (стабилност)
- честотата на успеха и неуспеха при решаването на подобни задачи
- степента на нарастващата сложност на задачата, като особено значение има знанието за трудността на задачата.

Разбирането на различието между способности и усилия обхваща твърде дълго време. Разграничението настъпва, когато детето започне да осъзнава, че решението на задачите е свързано с определена настойчивост.

Как детето изгражда представата за своите способности?

След като моли децата да отнесът представените на изображения способности (телосложение, сила, ръст и възраст) към определени резултати, Гарък (1978) открива три вида умозаклучения върху способностите. Това са:

- **заклучения, основани на външен признак (3,5 год.) ;**
резултатът се свързва с някакъв външен признак.
- **опосредствени заклучения** наблюдаваният външен признак се разглежда като израз на нещо, което е вътрешно за личността и е съотносимо с възможностите за решаването на дадената задача, например високата кула се свързва с високия ръст в процеса на нейното изграждане
- **прогноза за постигане на определен резултат**
върху основата на минали постижения

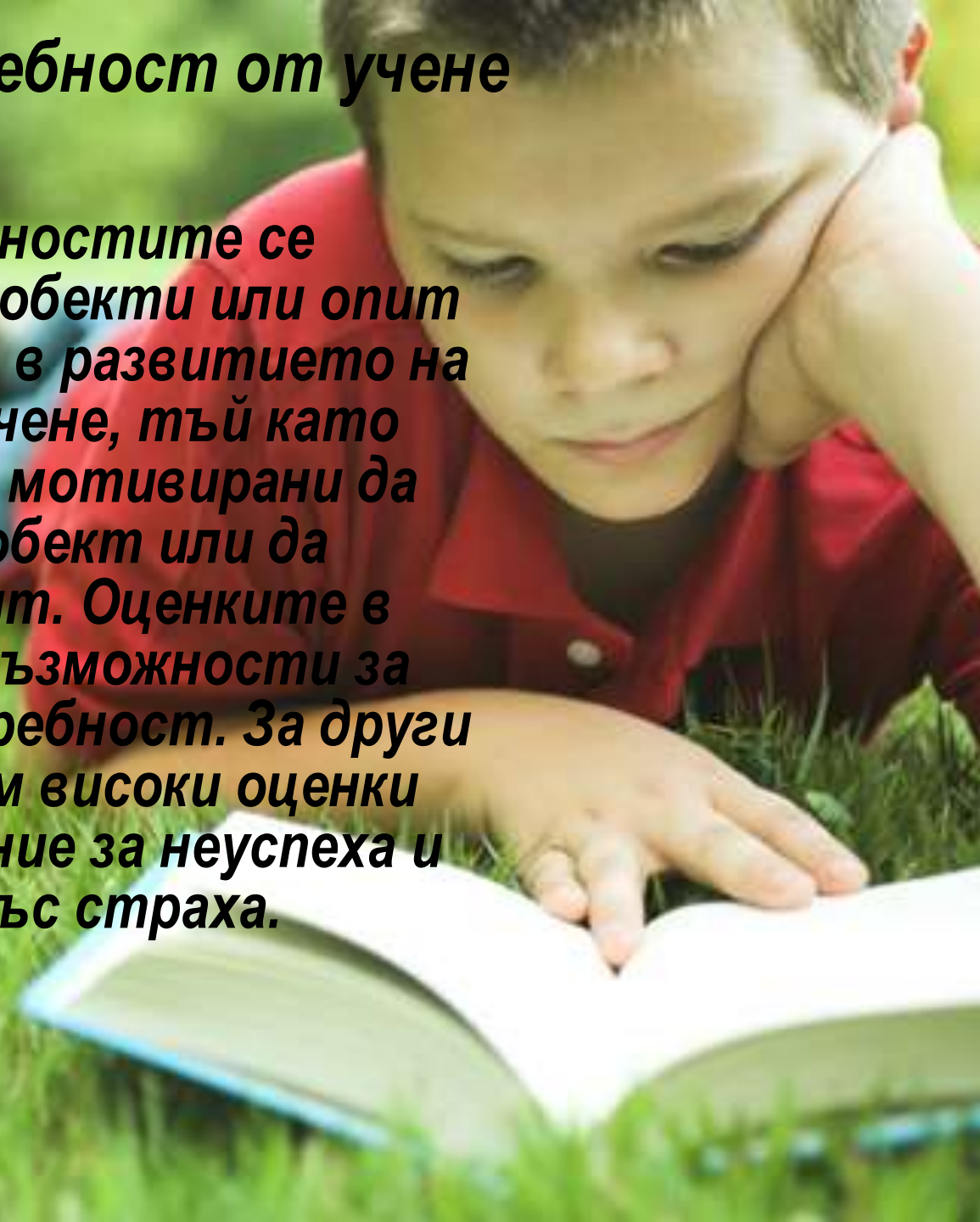
Динамичната теория

Тази теория обяснява мотивацията с термините на поведението. За да се задоволят различните импулси, необходимо е да се извърши определено поведение. Това включва и известно научаване.

Учениците също се научават да се страхуват, но чрез естествено възникващи ситуации. Училището и учителите могат да бъдат обект на научени страхове, след като са породили някакви неприятни преживявания. Бягането от училище може да бъде допълнителен стимул за елиминиране на източника на ученическия стрес.

Потребност от учене

Много от потребностите се придобиват. Различни обекти или опит стават детерминанти в развитието на потребността от учене, тъй като учениците ще бъдат мотивирани да постигнат този обект или да придобият този опит. Оценките в училище съдържат възможности за развиване на тази потребност. За други обаче стремежът към високи оценки може да бъде и наказание за неуспеха и да се асоциира със страха.

Конфликтите

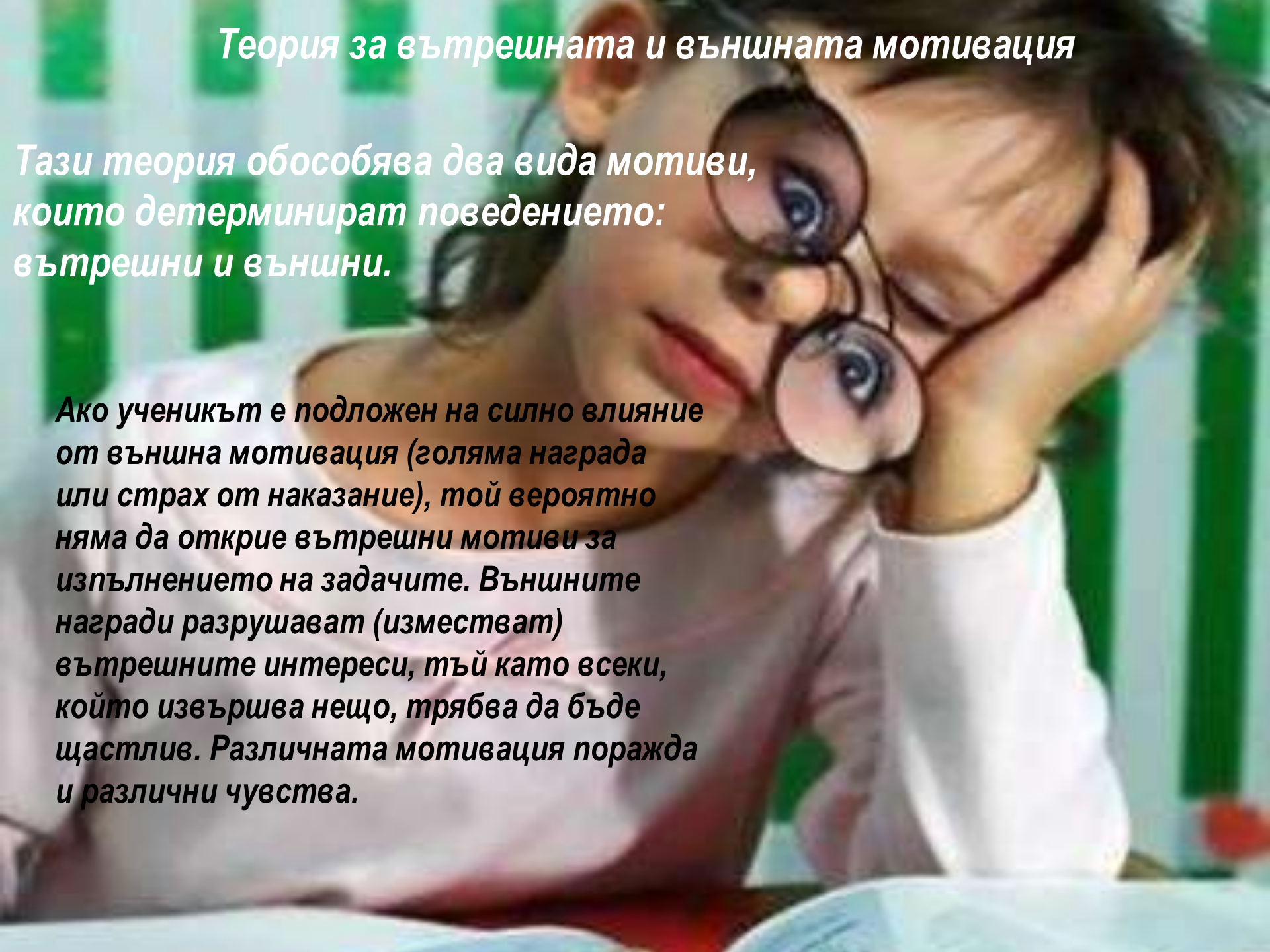
Когато ученикът е поставен в ситуация на избор между две взаимноизключващи се действия по едно и също време, той се намира в ситуация на конфликт.

Тези конфликти могат да се разрешат, като се дават различни задачи, които да превърнат целите в нещо желано, без то да поражда страх или тревожност.

Теория за вътрешната и външната мотивация

Тази теория обособява два вида мотиви, които детерминират поведението: вътрешни и външни.

Ако ученикът е подложен на силно влияние от външна мотивация (голяма награда или страх от наказание), той вероятно няма да открие вътрешни мотиви за изпълнението на задачите. Външните награди разрушават (изместват) вътрешните интереси, тъй като всеки, който извършва нещо, трябва да бъде щастлив. Различната мотивация поражда и различни чувства.

Теория за самоактуализирането

Предложената от Ейбрахам Маслоу (1967, 1968) теория се опитва да обясни поведението чрез вътрешните източници. Той разделя потребностите на две групи: потребности, породени от недостиг, и потребности от растеж да постигнеш това, което можеш да постигнеш.

Когато потребността от растеж стане доминираща, учениците стават по-щастливи, по-творчески насочени, по-дейни. Теорията на Е.Маслоу представя мотивацията като актуализиране на вътрешния потенциал на човека чрез движението между сигурността и растежа.

Тази теория разглежда потребностите в известен ред:

- **физиологична потребност**
- **потребност от сигурност**
- **потребност от принадлежности и любов**
- **потребност от уважение или себеуважение**
- **потребност от самоактуализация.**

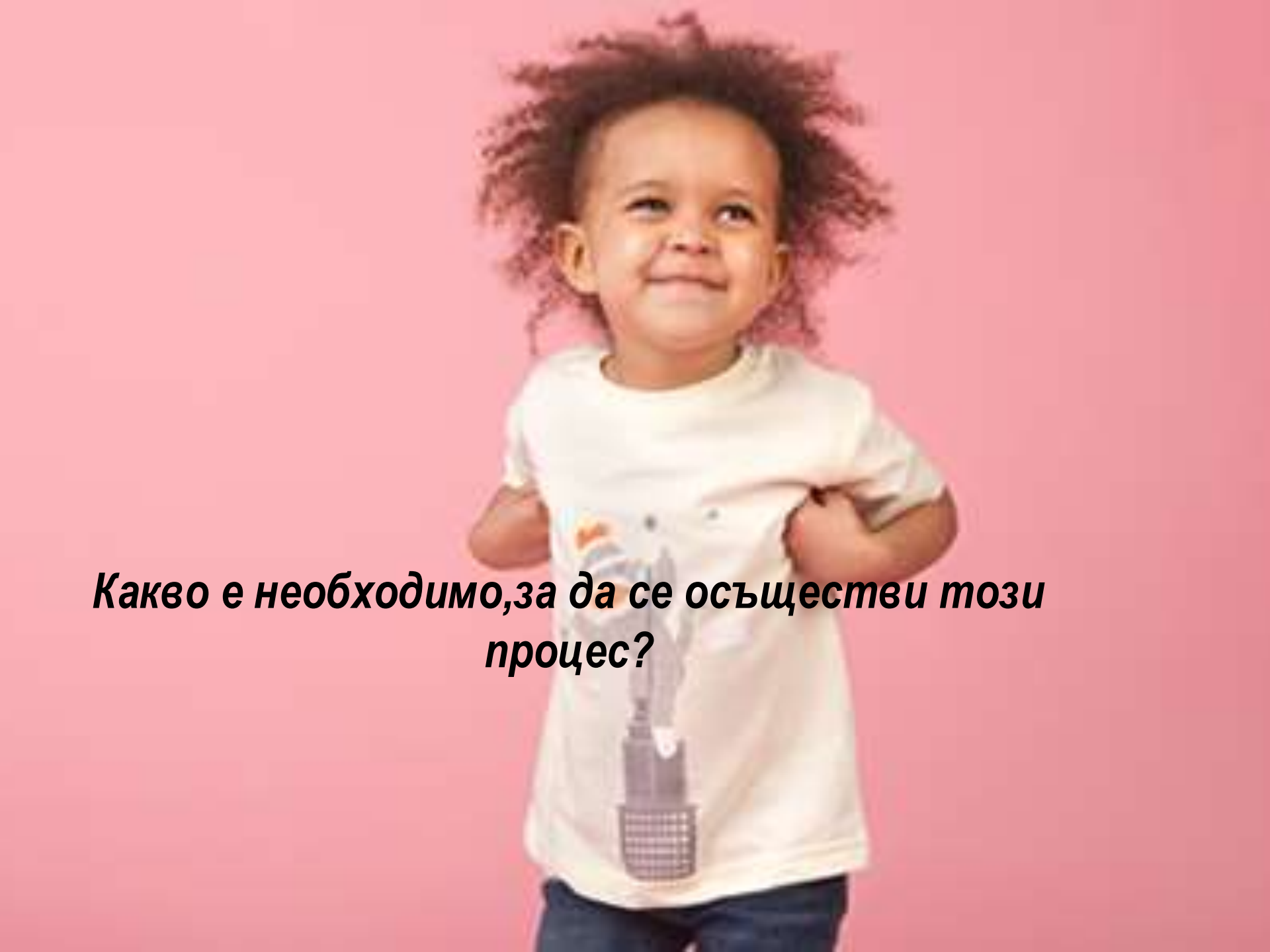
Процесът на самоактуализирането не е непосредствено свързан с останалите потребности. Целта на този процес е превръщането на личността в самоактуализираща се личност.

Нарастване на самоактуализирането

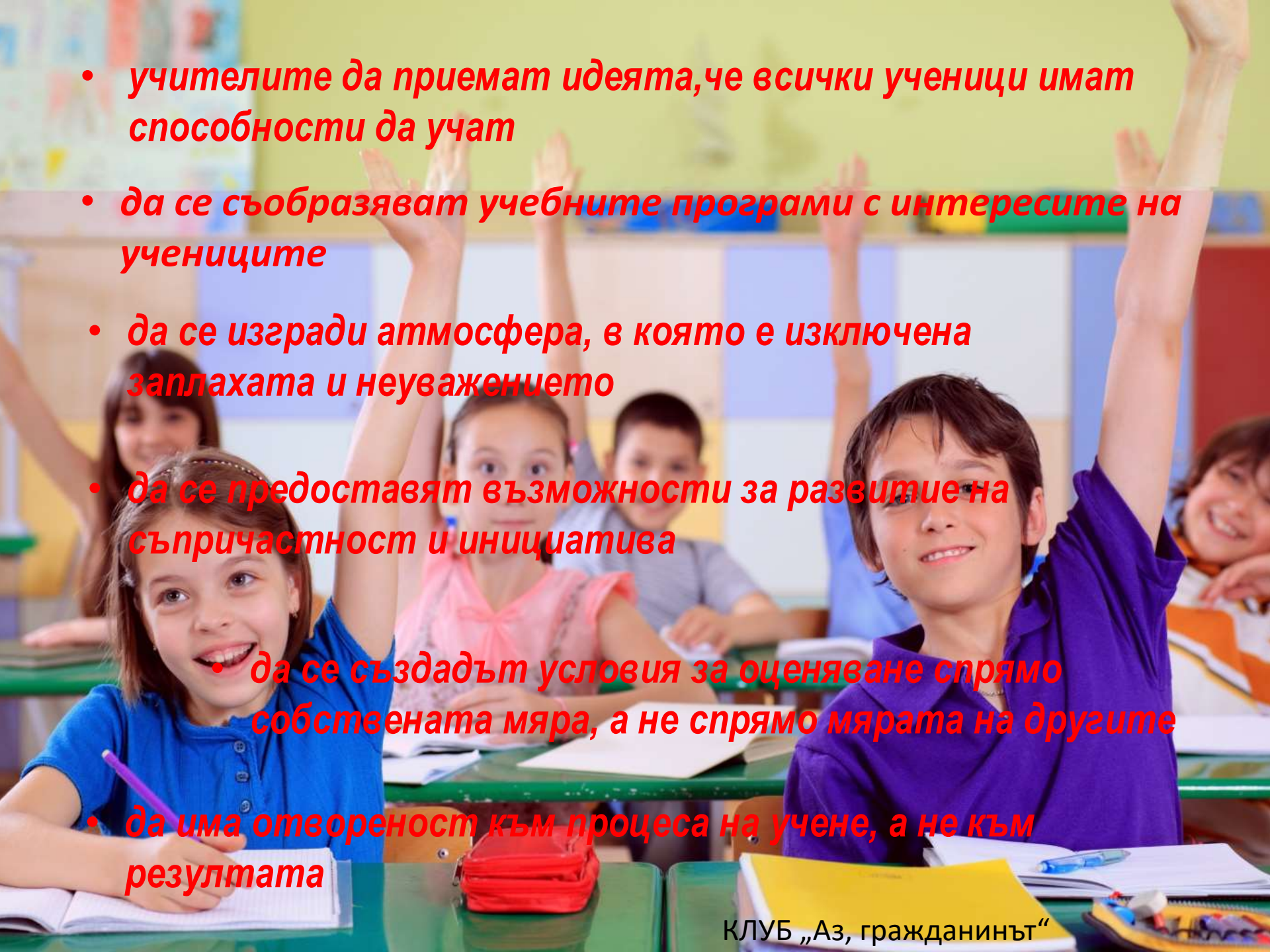
Учителите трябва да мотивират учениците към преживявания, които ще им помогнат да се самоактуализират. Маслоу описва някои причини, според които учениците:

- **ще преживеят своята идентичност**
- **ще могат да реализират своите възможности**
- **ще преживеят своята сила, което ще им помогне да преодолеят съмненията и неувереността в самите себе си**
- **ще разгърнат своите творчески възможности и ще преживеят реалността на своето Аз.**

A young child with curly hair, wearing a white t-shirt with a graphic, standing against a pink background. The child is smiling and looking slightly to the right. The t-shirt has a graphic of a person holding a camera. The background is a solid pink color.

Какво е необходимо, за да се осъществи този процес?

-
- учителите да приемат идеята, че всички ученици имат способности да учат
 - да се съобразяват учебните програми с интересите на учениците
 - да се изгради атмосфера, в която е изключена заплахата и неуважението
 - да се предоставят възможности за развитие на съпричастност и инициатива
 - да се създадът условия за оценяване спрямо собствената мяра, а не спрямо мярата на другите
 - да има отвореност към процеса на учене, а не към резултата